

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი
გიორგი ახვლედიანის სახელობის ენათმეცნერების ისტორიის
საზოგადოება

ქართული ენის დღისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენცია

პროგრამა და თეზისები

თბილისი
10 აპრილი
2023

საორგანიზაციო კომიტეტი

პროფესორი ნანა გაფრინდაშვილი
პროფესორი გიორგი ალიბეგაშვილი
პროფესორი ნაირა ბეპიევი
ასოცირებული პროფესორი თინათინ ბოლქვაძე
ასოცირებული პროფესორი ეკატერინე ნავროზაშვილი
ფილოლოგიის დოქტორი ნინო პოპიაშვილი

რეგლამენტი

მოხსენება - 20 წუთი
დისკუსია - 5 წუთი

სამუშაო ენა - ქართული

ავტოხთა სკიდი დაცუდია.

10 აპრილი

11.30-12.00

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
I კორპუსი, 115 აუდიტორია

კონფერენციის გახსნა

მისალმებები

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორი
ჯაბა სამუშია

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის
დეკანი, პროფესორი **ნანა გაფრინდაშვილი**

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის თავმჯდომარე,
პროფესორი **გიორგი ალიბეგაშვილი**

12.00-14.00

I სხდომა

სხდომის თავმჯდომარე: პროფ. რამაზ ქურდაძე

რამაზ ქურდაძე

ქართულ საენათმეცნიერო ტერმინთა ინგლისურად
გადმოცემისათვის: მწკრივი - Screeve, ნაკვთი - Chunk

თინათინ ბოლქვაძე

ქართული ენა 1978 წლიდან დღემდე

ნაირა ბეპიევი

ოსური საკუთარი სახელების ტრანსკრიფცია-
ტრანსლიტერაციის საკითხისათვის

რუსუდან ასათიანი

ენის საკომუნიკაციო ფუნქციის რღვევა პოსტმოდერნულ
სამყაროში

14. 15-17.00

II სხდომა

სხდომის თავმჯდომარე: ასოც. პროფ. თინათინ ბოლქვაძე

ცირა ბარამიძე

ობიექტური უღვლილების ნანოსინტაქსი იბერიულ-
კავკასიურ ენებში და ინვერსია ქართულში

ინგა სანიკიძე

იგივეობის აღმნიშვნელ ნაცვალსახელთა ჯგუფის განსაზღვრა ქართული ენის მორფოლოგიურ სისტემაში

სალომე ოშიაძე

კალკირების გამო დაკარგული ერთი კრებითი ლექსემის შესახებ ქართულ გასტროკულტურაში

ნინო პოპიაშვილი

ვიზუალური აზროვნების მეთოდების გამოყენება ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების საწყის დონეებზე

თეზისები

**ენის საკომუნიკაციო ფუნქციის რღვევა
პოსტმოდერნულ სამყაროში
Disruption of the Communicative Function of
Language in the Postmodern World**

**რუსუდან ასათიანი
Rusudan Asatiani**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ენის ფუნქციები, სემიოტიკური ნიშანი,
დისკურსი, მოდერნიზმი, პოსტმოდერნიზმი
Keywords: functions of a language, semiotic sign, discourse, modernism,
postmodernism

ნიშანი შინაარსისა და გამოხატულების პლანების სიმბიოზური მთლიანობაა. თუ მოდერნიზმისთვის დამახასიათებელი იყო ნიშნის გამოხატულების პლანთან დაკავშირებული ექსპერიმენტების შედეგად ფორმის ნგრევა, პოსტმოდერნიზმის ძირითადი მახასიათებელი შინაარსის პლანის ექსპერიმენტული მანიპულაციებია, ამ პროცესის ლოგიკური დასასრული კი შინაარსის პლანის სრული მოშლა და ერთიან სოციუმში გაქრობაა.

ფ. დე სოსიურის მიხედვით, შეგრძნებებიდან მიღებული წარმოდგენების აბსტრაქტირებითა და კატეგორიზაციით ყალიბდება აბსტრაქტული, ზოგადი ცნება - კონცეპტი. სწორედ ამგვარი კონცეპტების (resp. აღსანიშნი) მონიშვნა-კოდირება (resp. მარკირება) ხდება გარკვეული, ასევე სპეციფიკური ნიშნებისგან განზოგადებული, აბსტრაქტული სამეტყველო ბგერით (ფონემით), რაც ქმნის ენობრივი ნიშნის ფორმას (resp. აღმნიშვნელი).

მაგრამ, პოსტმოდერნული ნიშნის ფორმა არა კონცეპტთან, არამედ სპეციფიზირებულ, დისკურსულად დანაწევრებული აღქმებით მიღებულ წარმოდგენებთან ამყარებს სიმბიოზურ კავშირს და ამ კონკრეტულ დისკურსში ჩამოყალიბებული ცნებების მარკირებას ახდენს, რაც შეუძლებელს ხდის ენის მთავარი, საკომუნიკაციო ფუნქციის რეალიზებას: თუ კონკრეტული წარმოდგენების აბსტრაქტირება, ანუ კონცეპტუალიზაცია, ერთი ენის მატარებლებს შორის უნიფიცირებული არაა, სპეციფიკურ დისკურსებში მოქმედი სპეციფიკური აღქმა-წარმოდგენებით კომუნიკაცია ერთ ენაზე მოსაუბრე ადამიანებს შორისაც კი შეუძლებელი ხდება. კომუნიკაცია არა მხოლოდ შეტყობინების გადაცემას, არამედ ინფორმაციის სოციალიზებულ დეკოდირება-გაგებას გულისხმობს, ამგვარად ფორმირებული ნიშანი კი ამის საშუალებას ვეღარ იძლევა, რამდენადაც ნიშნის დეკოდირება-იდენტიფიცირება მხოლოდ დანაწევრებულ დისკურსებში, ქვესოციუმებში ხდება შესაძლებელი. ასეთ დისკურსებს შორის კომუნიკაცია „თარგმანს“ უფრო ემსგავსება და, ამდენად, ბუნებრივად უკავშირდება ჩვეულებრივ მოტივაციას - უნდა კი ვინმეს რაიმე ტექსტის “თარგმნა“-გაგება?

ენის ეს მდგომარეობა, ვ. ფონ ჰუმბოლდტის თეორიული მიდგომით, ფაქტობრივად უფრო მძაფრ სურათს იძლევა: იქმნება ვირტუალური პარალელური სამყაროები და ამ ვირტუალურ სივრცეში მყოფ ადამიანებს შორის კომუნიკაცია, თარგმნის სურვილის გარეშე, შეუძლებელი ხდება.

ამ ვითარებას თავისებურად პასუხობს „საკომუნიკაციო სისტემა“ და ენის ნომინალური ფუნქციის შესანარჩუნებლად, ერთი მხრივ, სამეტყველო ბგერაზე დაფუძნებული საინფორმაციო სისტემის მინიმალიზაციისკენ (თუ არა საერთოდ უარის თქმისკენ) მიისწრაფვის, მეორე მხრივ კი, ამ პარადოქსული სიტუაციიდან გამოსავალს (ადამიანი ხომ სოციალური არსებაა და კომუნიკაცია-მეტყველება მისი ძირითადი და სხვა ცოცხალი არსებებისგან განმასხვავებელი ნიშანი?) სულ უფრო და უფრო მეტად ინფორმაციის კოდირების ვიზუალურ ფორმებს მიმართავს, რის საშუალებასაც თანამედროვე კომპიუტერული ტექნოლოგიები და მასმედიაში დომინანტური ტელევიზრცე იძლევა.

A sign is a dyadic whole consisting of a form (the signifier) and a meaning (the signified). Modernism is characterized by the experimental radical break of the traditional forms whereas postmodernism is characterized by the deconstruction of the conventional meaning as it is shared in society, logically resulting in the disappearance of a content of socially conventional common “sign”.

According to Ferdinand de Saussure, a linguistic sign is rather a product of complicated psycho physiological processes than a pure nomenclatural link between a thing and a name – it is the link between a concept and a sound pattern. The sound pattern is the hearer’s psychological impression of a sound as given to him by the evidence of his senses. This sound pattern may be called a ‘material’ element only in that it is the representation of our sensory impressions. The sound pattern may thus be distinguished from another element associated with it within a linguistic sign. This

other element is generally of a more abstract kind: the concept, which is a result of abstraction, generalization, and categorization of specific sensory impressions.

However, the form of the postmodern sign establishes a symbiotic relationship not with the concept, but with specific, discursively divided perceptions, and marks the concepts formed in this particular discourse. This matter makes it impossible to realize the main, communicative function of a language: if the abstraction of specific representations, i.e., concepts, among the speakers of one language is not unified, with specific perceptions and representations operating only in specific discourses, communication becomes impossible to even between people speaking the same language. Communication involves not only the transmission of a message, but also the socialized decoding-understanding of information, and the sign formed in this way no longer allows this, as the decoding-identification of the sign becomes possible only in divided discourses of sub-societies. Communication between such deconstructed discourses is more like “translation” and thus naturally relates to motivation - does anyone want to “translate”, that is, understand any text?

This state of the language, according to the theoretical approach of Wilhelm von Humboldt, actually gives a more complex picture: virtual parallel worlds are created and communication between people in these virtual spaces becomes impossible if there is no desire to “translate”.

The “communicative system” reacts to this situation in its way and, to preserve the nominal function of the language, on the one hand, seeks to minimize (if not completely abandon) the information system based on speech sounds, and on the other hand, to find a way out of this paradoxical situation (After all, a human is a social being and communication is his main and distinguishing feature from other living beings?) is increasingly turning to visual forms of information coding that are allowed and encouraged on the basis of modern computer technologies and TV spaces dominating in the mass media.

**ობიექტური უღვლილების სინტაქსი
იბერიულ-კავკასიურ ენებში და ინვერსია
ქართულში**
**Syntax of Objective Conjugation
in the Iberian-Caucasian Languages and
Inversion in Georgian**

**ცირა ბარამიძე
Tsira Baramidze**

ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Iv. Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ინვერსია ქართულში, ობიექტური უღვლილება,
ნანოსინტაქსი, იბერიულ-კავკასიური ენები

Keywords: Inversion in Georgian, Objective Conjugation, nano-syntax,
Iberian-Caucasian languages

ქართულ ენაში, ისევე როგორც დანარჩენ იბერიულ-კავკასიურ ენებში, გვაქვს ობიექტური და სუბიექტური უღვლილების მოდელები. ობიექტებისა და სუბიექტის ვალენტობა გამოიხატება პირით, რაც მეორეულია. ასევე, ქართული პოლივალენტური ენაა. ვფიქრობ, პირის ნიშნები არ არის ნაცვალსახელური წარმოშობის ქართულში, კერძოდ, თუ მეორე პირის ნიშანი არაა ნაცვალსახელური წარმოშობისა, არც პირველი უნდა ყოფილიყო ამ რიგისა. ასევე მეორეული იერარქიისა უნდა იყოს ის მოვლენაც, რომ სუბიექტისა და ობიექტის პირის ნიშნები განსხვავებულია როგორც პირველ პირში, ისე მეორე პირში. ქართულში პიროვან უღვლილებზე გადასვლის 1-ლ საფეხურზე სუბიექტისა და ობიექტის პირის ნიშნები ერთი და იგივე უნდა ყოფილიყო, როგორც ეს აფხაზურ-ადიღურ ენებშია და როგორც ეს არის გრამატიკული კლასის აღნიშვნისას ნახურსა და დაღესტნურ ენებში, მაგრამ სუბიექტისა და ობიექტის პირის ნიშნები უკვე ძველი ქართულის ტექსტებში გარჩეულია. არადა, ერთი და იგივე რომ უნდა ყოფილიყო სუბიექტისა და ობიექტის ვალენტობის ამსახველი ნიშანი, ამას ადასტურებს ეტიმოლოგიური ძიებაც (დ-გ-ა-ს, დ-ქუ-ა...). ქართულშიც ისეთი ვალენტობის სისტემა უნდა გვექონოდა, როგორიც ჩრდილოკავკასიურ ენებშია: სუბიექტისა და ობიექტისათვის ერთი და იგივე ნიშანი უნდა ყოფილიყო გამოყენებული. ამგვარად, დგება საკითხი - რა იყო ეს ნიშნები და რა შეიცვალა ნაცვალსახელებში. ქართულში ანლაუტში უპირატესობა ენიჭება ობიექტის პირს და მხოლოდ მისი ნიშანი რჩება, სუბიექტის ნიშანი არაა წარმოდგენილი: მე შენ გ-ეჭიბრები - შენ მე მ-ეჭიბრები... ასევე: მე შენ გ-აქებ, შენ მე მ-აქებ... ასეთ შემთხვევაში ა. შანიძე ამბობს, რომ გვაკლია სუბიექტის პირო. არადა, ფონოტაქტიკით ეს არ აიხსნება. ასეთ შემთხვევაში ახსნა შესაძლებელია მხოლოდ ამოსავალი მორფოსინტაქსური მოდელით, როდესაც გარდამავალ ზმნაში აისახება ობიექტი და არა სუბიექტი. ამგვარად, RS გამოიხატება გარდაუვალ ზმნაში, RO-ს კი ენიჭება უპირატესობა გარდამავალ ზმნაში. აქვე განიხილება ე.წ ინვერსიული

ზმნების შემთხვევა, მაგალითად, „წიგნი მკითხველს მოეწონა“, სადაც RS არის „მკითხველს“, ხოლო RO არის „წიგნი“.

მოსხენებაში მოცემული მცდელობა, აიხსნას ქართულში უღვლილების ნანოსინტაქსური მოდელები (ობიექტური, სუბიექტური) პიროვანი უღვლილების ჩამოყალიბების ეტაპზე და აიხსნას ე.წ. ინვერსია, როგორც ობიექტური უღვლილების ერთ-ერთი რეინტერპრეტაცია.

ლიტერატურა:

ნიკოლაიშვილი, მ. (2012). რა განსაზღვრავს ზმნის კონსტრუქციებს ქართულში?

„სპეკალი“, 5. <http://www.spekali.tsu.ge/index.php/ge/articleviewArticle/5/49>

მელიქიშვილი, დ. (2001). ქართული ზმნის უღვლების სისტემა, ლოგოს პრესი.

შანიძე, ა. (1953). ქართული გრამატიკის საფუძვლები, მორფოლოგია, I, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“

ჯორბენაძე, ბ. (1980). ქართული ზმნის ფორმობრივი და ფუნქციური ანალიზის პრინციპები, თსუ გამომცემლობა.

უთურგაიძე, თ. (2013). ქართული ენის ისტორიული გრამატიკის მორფოლოგიური და მორფოსინტაქსური ასპექტები, თსუ გამომცემლობა.

ჩიქობავა, არნ. (2017). იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების შესავალი, თსუ გამომცემლობა.

In the Georgian language, as well as in other of the Iberian-Caucasian languages, we have models of objective and subjective conjugation. The valence of the objects and the subject is expressed by the person, which is secondary. Also, Georgian is a polyvalent language. I think that person signs are not of pronominal origin in Georgian, in particular, if the second person sign is not of pronominal origin, the first person should not be of this order either. Also, the event that the signs of the subject and the object person are different both in the first person and in the second person should be of secondary hierarchy. At the 1st stage of the transi-

tion to personal neutrality in Georgian, the signs of the subject and the object person should have been the same, as it is in the Abkhazian-Adyghean languages and as it is when marking the grammatical class in the Nakh and Dagestani languages, but the signs of the subject and the object person are already distinguished in the Old Georgian texts. On the other hand, if the sign representing the valence of the subject and the object should be the same, this is confirmed by the etymological research (დ-გ-ა, d-g-a, დ-ქუ-ა d-ku-a...). Georgian should also have such a valence system as it is in the North Caucasian languages: the same sign should be used for subject and object. Thus, the question arises - what were these signs and what change took place in the pronouns. In Georgian, the person of the object is preferred and only the sign of the subject remains, the sign of the subject is not present: მუ მუნ გ-ეჭობრედი I compete with you - მუნ მუ მ-ეჭობრედი you compete with me... also: მუ მუნ გ-აქედი I praise you, მუნ მუ მ-აქედი you praise me... in such a case A. Shanidze says that we are missing the face of the subject. However, this cannot be explained by phonotactics. In such a case, it can be explained only by the starting morphosyntactic model, where the object, not the subject, is reflected in the transitive verb. Thus, RS is expressed as an intransitive verb, while RO is preferred as a transitive verb. The case of so-called inverse verbs is discussed here, for example, "The reader liked the book", where RS is "the reader", and RO is "the book".

The attempt given in the report is to explain the nano-syntactic models of conjugation in Georgian (objective, subjective) at the stage of formation of personal conjugation and to explain the so-called Inversion as one of the reinterpretations of objective conjugation.

References:

- Nikolaishvili, M.** (2012). Ra gansazrvravs zmnis konstruciebs qartulshi? "Spekali" 5. [What defines verb constructions in Georgian?] <http://www.spekali.tsu.ge/index.php/ge/article/viewArticle/5/49>
- Melikishvili, D.** (2001). Qartuli zmnis urlebis sistema. [Conjugation system of Georgian verbs]. Logos presi.
- Shanidze, A. (1953).** Qartuli gramatikis saphuzvlebi, Morphologia, I. [Basics of Georgian Grammar, Morphology, I]. TSU Publishing.
- Jorbenadze, B. (1980).** Qaetuli zmnis formobrivi da funqciuri analizis principi. [Principles of Formal and Functional Analysis of Georgian Verbs, TSU Publishing.
- Uturgaidze, T.** (2013). Qartuli enis istoriuli gramatikis morfonologiuri da morfosintaqsuri aspektebi.[Morphonological and morphosyntactic aspects of the historical grammar of the Georgian language]. TSU publishing.
- Chikobava, Arn.** (2017).Iberiul-kavkasiuri enatmecnierebis shesavali. [Introduction to Iberian-Caucasian Linguistics].TSU Publishing.

**ტრანსკრიფცია-ტარნსლიტერაციის
საკითხები ოსური საკუთარი სახელების
ქართულ ენაზე გადმოტანის დროს
Transcription-transliteration issues related
with the transferring Ossetian proper names
into Georgian**

**ნაირა ბეპიევი
Naira Bepiev**

ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

საკვანძო სიტყვები: სახელები, ტრანსკრიფცია, ტრანსლიტერაცია,
ქართული, ოსური.

Keywords: names, transcription, transliteration, Georgian, Ossetian.

ოსურ ენაში, ხმოვნებისა და თანხმოვნების გარდა, არსებობს ნახევარხმოვნები: სონანტები **ჩ(ა), ყ (უკანა) ოსურ ენაში** იწოდება **ჩ(ა) წინა, ყ უკანა ნახევარხმოვნებად**.

ასო-ბგერა **ყ** თანხმოვანთა კლასიფიკაციის ცხრილში მოთავსებულია წყვილბაგისმიერთა რიგში (ვ. აბაევი). მსგავს შემთხვევაში ის ქართულ ენაში წარმოითქმის, როგორც თანხმოვანი **ჟ**.

გრაფიკულად იგივე ფონემა **ყ ოსურში** უკანა რიგის ხმოვანია. სონანტებთან (მ ნ რ ლ) და ველარებთან მეზობლობისას ის უფრო ღიაა, ვიდრე ჩვეულებრივ. ასო-ბგერა **ყ** ქართულში ისევე წარმოითქმის, როგორც ქართული ხმოვანი **უ**.

ოსურ ენაში არის კბილბაგისმიერი თანხმოვანი **В в**, რომელიც ქართულში ასევე კბილბაგისმიერია (ვ).

ოსური საკუთარი სახელების ტრანსკრიფცია/ტრანსლიტერაციის დროს საჭიროა, ისინი განვასხვაოთ ერთმანეთისაგან: **ყ უკანა ნახევარხმოვანი (წყვილბაგისმიერი) ბგერა ქართულში უნდა გადმოვიტანოთ, როგორც ხმოვანი უ. მაგ.: Уырызмаг - ურუზამაგი**. მეორე შემთხვევაში - ასო-ბგერა **Уу** ქართულში უნდა გადმოვიტანოთ, როგორც ქართული ხმოვანი **უ - Умар - უმარ**; ხოლო მესამე შემთხვევაში ოსურში კბილბაგისმიერი თანხმოვანი **В в** ქართულში გადმოგვაქვს, როგორც კბილბაგისმიერი **ვ - Вачо - ვასო**.

ამრიგად, ტრანსკრიფცია/ტრანსლიტერაციის მიხედვით, საკუთარი სახელებში თითოეული ასო-ბგერა უნდა წარმოვადგინოთ ორივე ენის ბგერათა ფონეტიკური თავისებურებების გათვალისწინებით. მათი განსხვავებულობის წარმოჩენა თავიდან აგვაცილებს მრავალ გაუგებრობას.

ლიტერატურა:

- აბაევი, ვ.** - Абаев, В. (1949). Характеристика современного осетинского языка – осетинский язык и фольклор, М.– Л.
- აბაევი, ვ.** - Абаев, В. (1959). Грамматический очерк осетинского языка, Орджоникидзе.
- ახვლედიანი, გ.** - Ахвледiani, Г. (1963). (редактор) – Грамматика осетинского языка, Орджоникидзе (Фонетика и морфология) т. 1;

ახვლედიანი, გ. - Ахвледиани, Г. (1969). (редактор) – Грамматика осетинского языка, Орджоникидзе, 1969 (синтаксис) т. 2;
ბეჰიევი, ნ. (2022) ქართულ-ოსური და ოსურ-ქართული ლექსიკონი, თბილისი, უნივერსალი.

In addition to vowels and consonants, there are semivowels in the Ossetian language: the sonants **й(α), y (back) in the Ossetian language** are called **й(α) front, y back semivowels**.

In the classification table of consonants, the letter **y** is placed in the row of bilabials (V. Abaev). In such a case, it is pronounced in the Georgian language as a consonant **ვ**.

Graphically, the same phoneme **y** is a back row vowel **in Ossetian**. In the neighborhood of Sonants (მ ნ რ ლ) and Vellars, it is more open than usual. The letter **y** in Georgian is pronounced the same as the Georgian vowel **უ**.

In the Ossetian language there is a labiodental consonant **В** в, which in Georgian is also labiodental (ვ).

During the transcription/transliteration of Ossetian proper names, it is necessary to distinguish them from each other: **y the back semivowel (bilabial) sound should be transferred into Georgian as a vowel უ**. E.g.: **Уырызмар - ურუზმაგი**. In the second case - the letter **Уу** should be transferred into Georgian as the Georgian vowel **უ - Умар- უმარ**; and in the third case, in Ossetian the labiodental consonant **В в** is transferred as the labiodental **ვ - Вачо - ვახო** in Georgian.

Thus, according to transcription/transliteration, each letter in proper names should be represented taking into account the phonetic features of the sounds of both languages. Showing their difference avoids many misunderstandings.

References:

Abaev, V. (1949). Характеристика современного осетинского языка – осетинский язык и фольклор, М.– Л. [Characteristics of the modern Ossetian language - Ossetian language and folklore, M.-L.];

- Abaev, V.** (1959). Грамматический очерк осетинского языка, Орджоникидзе [Grammatical sketch of the Ossetian language, Ordzhonikidze];
- Akhvlediani, G.** (1963). (редактор) – Грамматика осетинского языка, Орджоникидзе (Фонетика и морфология) т. 1 [(editor) - Grammar of the Ossetian language, Ordzhonikidze (Phonetics and morphology) vol. 1];
- Akhvlediani, G.** (1969). (редактор) – Грамматика осетинского языка, Орджоникидзе, 1969 (синтаксис) т. 2 [(editor) - Grammar of the Ossetian language, Ordzhonikidze, 1969 (syntax) v. 2];
- Bepievi, N.** (2022). kartul-osuri da osur-kartuli leksikoni [Georgian-Ossetian and Ossetian-Georgian Dictionary], Tbilisi, Universal.

ქართული ენა 1978 წლიდან დღემდე Georgian language from 1978 to the present

თინათინ ბოლქვაძე
Tinatin Bolkvadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა, 1978 წლის 14 აპრილი,
რუსული ენის გავლენა ქართულზე, ინგლისური ენის გავლენა
ქართულზე, სახელმწიფო ენის ტრატეგია.

Keywords: Georgian language, April 14, 1978, influence of Russian language
on Georgian, influence of English language on Georgian, state language
strategy

მოხსენებაში განიხილება ის ეტაპები, რომლებიც გაიარა ქართულმა ენამ საბჭოთა და პოსტსაბჭოთა პერიოდში:

1) ქართული ენა როგორც საბჭოთა საქართველოს სახელმწიფო ენა;

2) ქართულ-რუსული ენობრივი ურთიერთობები;

3) „ლინგვისტური რევოლუცია“ - რუსულიდან ინგლისურისკენ;

4) ენათა იერარქია თანამედროვე საქართველოში;

5) საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 30 დეკემბრის N 629-ე დადგენილება 2021 – 2030 წლების სახელმწიფო ენის ერთიანი პროგრამის (სტრატეგიის) დამტკიცების თაობაზე.

ეს არის ქართული ენის ისტორიის 45-წლიანი პერიოდი, რომელზეც აისახა საქართველოს პოლიტიკური ისტორია და განსაზღვრა ქართული ენის თანამედროვე სოციოლინგვისტური მახასიათებლების შეცვლა და დიაპაზონის დავინროვება, რაც სერიოზულ საფიქრალს უჩენს ქართულენოვან საზოგადოებას.

The paper deals with the stages that the Georgian language went through in the Soviet and post-Soviet periods:

1) Georgian as the state language of Soviet Georgia;

2) Georgian-Russian language relations;

3) “Linguistic revolution” - from Russian into English;

4) Hierarchy of languages in modern Georgia;

5) Decree of the Government of Georgia dated December 30, 2021 No. 629 “On approval of a unified program (strategy) of the state language for 2021-2030”.

This is a 45-year period in the history of the Georgian language, which reflected the political history of Georgia and determined the change of the sociolinguistic attributes of the Georgian language and the narrowing of its range, which makes the Georgian-speaking community seriously think about it.

**კალკირების გამო დაკარგული ერთი
კრებითი ლექსემის შესახებ ქართულ
გასტროკულტურაში**

**One Collective Lexeme in Georgian Gastronomic
Culture Lost as a Result of Loan Translation**

სალომე ოშიაძე
Salome Omiadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: უცხო სიტყვები, დიალექტური ლექსიკა,
ქართული გასტრონომიული დისკურსი.

Keywords: foreign words, dialectal vocabulary, Georgian gastronomic
discourse.

თანამედროვე მსოფლიოში ეროვნულ გასტროკულტურათა მიმართ გაზრდილი ინტერესის შესაბამისად, გასტრონომიის მკვლევართა რიცხვი ჩვენს ქვეყანაშიც იზრდება. გასტროკულტურა ინტერდისციპლინურ კვლევას მოითხოვს. მის შემსწავლელ დარგებს შორის ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი ენათმეცნიერებას ეკუთვნის, რადგან სწორედ ენაშია შენახული ყველაზე ძველი და ამ ენის მატარებელთათვის ღირებული ცნობები კვებითი კულტურის შესახებ.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ქართული გასტრონომიული ლექსიკის აღწერა-განმარტება და შევსება-გამდიდრება. დღევანდლობის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანი „ღიაობა“ ყველა სფეროზე, მათ შორის, გასტრონომიაზეც ვრცელდება (შეიძლება სხვაზე მეტადაც), რაც, თავის მხრივ, ახალი ცნებებისა და რეალიების შემოსვლას გულისხმობს. მათ რომ საკუთარი სახელები არ მოიყოლონ და უცხო სიტყვები თუ შესიტყვებები საჭიროების გარეშე არ დაგვიმკვიდრდეს მეტყველებაში, მომზადებული დახვედრა გვმართებს. ცალკეულ უცხო სიტყვას შეიძლება ქართულ სალიტერატურო ენაში არ ეძებნებოდეს ეკვივალენტი, მაგრამ შესაბამისი ლექსემა რომელიმე დიალექტში დადასტურდეს. ამგვარი დიალექტური ერთეულის აღმოჩენა სესხებასაც აგვარიდებს და მისი დანერგვით საერთო ენაც გამდიდრდება.

საუკუნეზე მეტია, რაც ქართულ დისკურსში გამოიყენება შესიტყვება „რძის ნაწარმი“, რომლის პარალელურად „რძის პროდუქტ(ებ)იც“ იხმარება. დასახელებულ სიტყვათშეხამებათაგან პირველი სათანადო თარგმანია რუსული «молочные продукты»-სა, მეორე კი მისი კალკირების გზით მიღებული სინტაგმაა. „საჭირო კი იყო მისი ასეთი აღწერითი გადმოცემა? ქართული ენის დიალექტები ნუთუ არ გვანვდიდა ამისთვის შესაფერის ერთეულს?“ (ლომთათიძე, 1984, გვ. 66). გვანვდიდა, თანაც – არაერთს: **წველა // წველეული** (რაჭულში), **წველა-დღვება // ზე-წველა** (თუშურში), **ნაწველ-ნადღვები** (ხევსურულში, მთიულურში), **წოვად** (იმერხეულში), **უჯდური**

(მოხეურში), **ძროხეული** (რაჭულში, ლეჩხუმურში, იმერულში), **რძეული** (მთიულურში), **თეთრი** (თუშურში), **თეთრეული** (ქართლურში) და სხვ. გამოსახატავი ცნების აღსანიშნავად აკად. ქ. ლომთათიძეს ჩამოთვლილთაგან ყველაზე შესაფერისად „თეთრეული“ მიაჩნდა, როგორც ქართლურის – ფუძე დიალექტის – კუთვნილება. მაგრამ „თეთრეული“ იმ დროისათვის უკვე დაკავებული აღმოჩნდა რუსული სიტყვის – «белый»-ს – გადმოსატანად, რამაც, თავის მხრივ, გამოყენების არე შეუზღუდა ქართულ სიტყვა „საცვალს“.

დასახელებული შემთხვევა სიფრთხილისათვის დავიმონწმეთ, რათა „სოუსმა“ ან „დრესინგმა“ „სანებელი“ და „საკაზმ-სანელებელი“ არ ჩაგვინაცვლოს, „ორეგანომ“ – „თავშავა“ და მისთ. მაგალითად, „აპეტაიზერის“ ქართული ცნებითი ეკვივალენტი „მადის აღმძვრელია“, თუმცა „ნასახემსებელი“ უკეთესი შესატყვისია. „ნასახემსებელს“ „აპეტაიზერთან“ ‘საჭმლის სიმცირე’ და ‘სიმსუბუქე’, ‘დაუნაყრებლობა’ აკავშირებს, რაც ამართლებს კიდევ „აპეტაიზერის“ მაგიერ „ნასახემსებლის“ გამოყენებას. კარგი არჩევანია „გარნირის“ ნაცვლად ბოლო დროს დამკვიდრებული „მისადევნებელიც“. ქართული სალიტერატურო ენისა და დიალექტური ლექსიკის სიმდიდრე ნამდვილად არის იმის პირობა, რომ უცხო ლექსემათა შემოტანამდე მათი შესატყვისები დედაენაში ვეძებოთ.

ლიტერატურა:

ლომთათიძე, ქ. (1984). დიალექტური ლექსიკის ადგილი სალიტერატურო ენაში, ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წიგნი მეექვსე, 64-70, თბილისი: „მეცნიერება“.

Due to the increased interest towards national gastronomic cultures in the modern world, the number of scholars focusing on gastronomy has increased worldwide, and Georgia is not an exception in this regard. Gastronomic culture requires interdisciplinary research, the leading role being performed by linguistics, because

the most ancient and valuable data regarding gastronomic culture are preserved in the language.

Taking into account the above-mentioned, special focus should be made on the description, explanation and enrichment of Georgian gastronomic vocabulary. The popular modern concept of “openness” is also applied to gastronomy. This, in its turn, implies the introduction of new concepts and realia. We should be prepared in order to avoid the introduction of foreign words and expressions in our native language. Some foreign words may not have correlates in the literary Georgian language, but a corresponding lexeme can be found in some Georgian dialect. Discovery of such dialectal lexical unit will help avoid loans and enrich the language.

For over a century, Georgian discourse has used a word combination “milk products”, which is a word for word translation of the Russian word combination «молочные продукты». “Was it necessary to use such descriptive combination? Do not the Georgian dialects provide more appropriate native units?” (Lomtadze, 1984, p. 66). Indeed, the Georgian dialects did provide such units. Academician K. Lomtadze argued that the most appropriate word was „თეტრული“ /tetreuli/ which belonged to the dialect of Kartli. However, this word was used in the literary language as a correlate of the Russian word «льня» (linen), which, in its turn, restricted the usage of the Georgian word „საცვალი“ /satsvali/.

The above-mentioned example proves that we should be extremely careful to avoid the penetration of foreign words into Georgian. For instance, “sauce” or “dressing” may replace the native words of the same meaning: „სანებელი“ /satsebeli/ and „საკაზმ-სანებელი“ /sakazm-sanebeli/ respectively. The word “oregano” may replace the native Georgian term „თავშავა“ /tavshava/. The conceptual Georgian equivalent of the word “appetizer” is „მადის აღმძვრელი“ /madis agmdzvreli/ (lit. arousing appetite), but the word „წასახემსებელი“ /tsasakhemsebeli/ (snack) is a better correlate. The two words are related by the concepts of “light food” and “insufficient eating”. Hence, it is reasonable to use

„წასახემსებელი“ /tsasakhemsebeli/ instead of “appetizer”. Recently, a Georgian term „მისადევნებელი“ /misadevnebeli/ has become a popular substitute for the foreign word “garnish”. Thus, the richness of literary Georgian and its dialects certainly enables us find appropriate words and expressions in the native language instead of introducing foreign words.

References:

Lomtadze, K. (1984). Dialekturi leksikis adgili saliteraturo enashi. [The Place of Dialectal Vocabulary in the Literary Language]. Issues of the Georgian Speech Culture, volume 6, pp. 64-70, Tbilisi: “Metsniereba” publishing house.

**ვიზუალური აზროვნების მეთოდების
გამოყენება ქართულის, როგორც მეორე
ენის სწავლების საწყის დონეებზე
Application of visual thinking methods
at the initial levels of teaching Georgian as a
second language**

**ნინო პოპიაშვილი
Nino Popiashvili**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: მეორე ენის სწავლება, ქართული ენა,
ვიზუალური აზროვნების მეთოდი
Keywords: Second Language Teaching, Georgian Language, Visual Thinking
Methods

ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლებისას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ლექსიკური ერთეულების სწავლებას. ქართული ენის ფლობის დონეების ზოგადი აღწერილობა ენის ფლობის საწყის დონეზე განსაზღვრავს მოსმენის, წარმოთქმის, წერისა და კითხვის კომპეტენციებს, მათ შორის: საერთაშორისო სიტყვები (მაგ., ოფისი, ინტერნეტი...); პიროვნების წარდგენისა და გაცნობის ლექსიკა (ადამიანის ვინაობა, ასაკი, ეროვნება, სადაურობა...); გარეგნობის მარტივად აღწერა; საცხოვრებელი ადგილის, საქმიანობის აღწერა; ფერები; მიმანიშნებელი ინფორმაცია: შესასვლელი, გასასვლელი, შესვენება, ღიაა, დაკეტილია; დაბადების დღე; რა ფერისაა ტანსაცმელი; საქმიანობა, ოჯახი, ჰობი, ნაცნობები, დღის რეჟიმი და სხვ.

ამასთან, ქართული ენის ფლობის დონეების ზოგად აღწერილობაში განმარტებულია: „შემსწავლელს შეუძლია მარტივი ტექსტის მთავარი არსის გაგება განსაკუთრებით მაშინ, თუ მას დართული აქვს ილუსტრაციები“.

ილუსტრაციები და ვიზუალური მასალა სწავლა-სწავლების პროცესში ხშირად გამოიყენება სქემების, რუკების, ცხრილებისა და სურათების სახით. ვიზუალური აზროვნება განსაკუთრებით მრავალფეროვან შესაძლებლობებს იძლევა ოცდამეერთე საუკუნეში ტელევიზიის, ინტერნეტის, კინოს და სხვა მედიების დახმარებით. სურათები, გამოსახულებები შემოქმედებითი დაკვირვებისა და შთაგონების წყაროა. ენის შესწავლის დროს ვიზუალური მასალის დემონსტრირებით დაიძლევა მრავალი დაბრკოლება.

ვიზუალურ აზროვნებას ხშირად უწოდებენ ვიზუალურ სწავლებასაც, რაც მეორე ენის/უცხო ენის სწავლებისას სურათებით სწავლების მეთოდის გამოყენებას ნიშნავს, როდესაც შემსწავლელი უცხო სიტყვებს ილუსტრაციებად ხედავენ.

ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების საწყის დონეებზე მნიშვნელოვანია ვიზუალური სწავლების მეთოდების გამოყენება სხვადასხვა ლექსიკური ერთეულის უკეთ და მარ-

ტივად გაგების მიზნით როგორც სწავლებისას, ისე გამოკითხვის დროს.

ლიტერატურა:

ქართული ენის... (2020) ქართული ენის ფლობის დონეების ზოგადი აღწერილობა საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 20 ივნისი; დადგენილება # 394/დანართი 4 - ქართული ენის ფლობის დონეების ზოგადი აღწერილობა.

ენათა ფლობის... (2008). ენათა ფლობის ზოგადევროპული კომპეტენციები: შესწავლა, სწავლება, შეფასება, ენობრივი პოლიტიკა.

In proses of teaching Georgian as a second language, teaching lexical items is of particular importance. The general description of the levels of Georgian language proficiency at the initial level of language fluency defines listening, speaking, writing and reading competencies, including: international words (eg, office, internet...); vocabulary for presenting and introducing a person (person's identity, age, nationality, origin...); easy description of appearance; description of place of residence, activity; colours; Indicative information: entrance, exit, break, open, closed; birthday; What color are the clothes? Activities, family, hobbies, acquaintances, daily routine, etc.

However, in the general description of the levels of Georgian language proficiency, it is explained: "The learner can understand the main essence of a simple text, especially if it is accompanied by illustrations."

Illustrations and visual material are often used in the teaching-learning process in the form of diagrams, maps, tables and pictures. Visual thinking offers especially diverse opportunities in the twenty-first century with the help of television, the Internet, film, and other media. Pictures, images are a source of creative observation and inspiration. Demonstration of visual material during language learning overcomes many obstacles.

Visual thinking is often referred to as visual learning, which refers to the use of pictures in second language/foreign language teaching, where learners see foreign words as illustrations.

At the initial levels of teaching Georgian as a second language, it is important to use visual teaching methods in order to better and easily understand different lexical items both during teaching and during inquiry.

References:

- Georgian language... (2020). kartuli enis plobis doneebis zogadi agteriloba [General description of Georgian language] proficiency levels of the Georgian government June 20, 2020; Resolution # 394/Appendix 4 - General description of levels of Georgian language proficiency.
- Language Proficiency... (2008). enata plobis zogadevropuli kompetentsiebi: Sestavla, stavleba, Sefaseba, enobrivi politika [Pan-European language competences: study, teaching, assessment, language policy].

**იგივეობის აღმნიშვნელ ნაცვალსახელთა
ჯგუფის განსაზღვრა ქართული ენის
მორფოლოგიურ სისტემაში**
**Defining group of pronouns denoting uniformity
in the morphological system of the Georgian
language**

**ინგა სანიკიძე
Inga Sanikidze**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა, მორფოლოგია, ნაცვალსახელთა
ჯგუფები

Keywords: Georgian language, morphology, groups of pronouns

საზოგადოდ ცნობილია, რომ ქართულში ნაცვალსახელი არაერთი თავისებურებით გამორჩეული ის მეტყველების ნაწილია, რომლის სპეციფიკურობა თუ სირთულე ენის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე მიმდინარე მორფოლოგიური ცვლილებებით იხსნება. ფუძეთა და მორფოლოგიურ მარკერთა არქეტიპულობა ნაცვალსახელთა ძირითადი მახასიათებელია. ენობრივი ფაქტია, რომ ნაცვალსახელთა საერთო სისტემამ დიაქრონიულ პლასტებში მართლაც გაიარა მნიშვნელოვანი მორფოლოგიური ფორმირებისა და ლექსიკური გადააზრიანების ეტაპები და ამგვარად ჩამოიყალიბა თანამედროვე მდგომარეობა.

ნაცვალსახელები, სხვა ენათა გრამატიკული აღწერილობების მსგავსად, ქართულშიც სემანტიკური ნიშნით, ანუ შინაარსის მიხედვით, არიან კლასიფიცირებულნი და, საყოველთაოდ აღიარებული მოსაზრებით, გვაქვს: პირის, ჩვენებითი, კითხვითი, კუთვნილებითი, კითხვით-კუთვნილებითი, მიმართებითი, ურთიერთობითი, განსაზღვრებითი, განუსაზღვრელობითი და უარყოფითი ჯგუფები [შანიძე 1980; მარტიროსოვი 1964]. ამ შემთხვევაში ჩვენს ყურადღებას ის ჯგუფები იქცევს, რომელთა შემადგენლობაში ნაწილაკდართული ფორმები ერთიანდება. ესენია ლინგვისტურ ლიტერატურაში მიმართებით ნაცვალსახელებად წოდებული ერთეულები (ვინ-ც, რა-ც და მისთ.) ან ერთი წყება განუსაზღვრელობითი ნაცვალსახელებისა, რომლებიც კითხვით ნაცვალსახელებზე „მე“ ან „ღა-ც[ა]“ ნაწილაკების დართვითაა წარმოებული (ვინ-მე, რა-მე.. ვი-ღა-ც[ა], რა-ღა-ც[ა] და სხვ.).

საქმე ის არის, რომ ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში საკლასიფიკაციო ჯგუფის გარეშეა დარჩენილი ასევე ნაწილაკდართული ნაცვალსახელები **იგივე** და **ეხთი და იგივე**, რაც, ვფიქრობთ, როგორც სემანტიკური, ისე ფორმობრივი მდგომარეობით არასრულფასოვნად აღწერს ნაცვალსახელთა თანამედროვე სიტემას. მეტი კონკრეტულობისათვის ვიტყვით, რომ არც აკ. შანიძე და არც მარტიროსოვი დასახელებულ ნაცვალსახელებს თავიანთ სამეცნიერო ნაშრომებში

საკლასიფიკაციო ჯგუფებში არ ათავსებენ და საერთოდ ღიად ტოვებენ მათი რომელსამე სემანტიკურ ჯგუფში მიკუთვნებულობის საკითხს. ექვგარეშეა, რომ ფორმები **იგივე** და **ჟიიი და იგივე** ნაცვალსახელებია. სწორედ ამიტომ განიხილავს ავ. შანიძე ნაცვალსახელს **იგივე** -ვე' ნაწილაკიან სახელებთან, მას ნაცვალსახელს უწოდებს, თუმცა არაფერს ამბობს იმაზე, თუ რომელი ჯგუფის ოდენობაა იგი. „ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლებში“ ვკითხულობთ: „ვე ნაწილაკი ყოველგვარ სახელს ერთვის, მაგრამ თავისებურებას მხოლოდ ნაცვალსახელებთან და რიცხვითებთან იჩენს“ [შანიძე 1980: 104]. მეცნიერს მათ მთავარ თავისებურებებად კი, ერთი მხრივ, -ვე ნაწილაკის ფუძესთან შეზრდილობა და, მეორე მხრივ, რიცხვით სახელებთან „მეტად ნარევი ფორმების“ არსებობა (ორთავენი; სამთავენი) მიაჩნია. ავ. არაბული ზემოთ დასახელებულ ნაცვალსახელთა დანერილობის შესახებ წერს: „განსაკუთრებული შეცდომების წყაროა იგივე და ერთი და იგივე ნაცვალსახელთა ბრუნება (დამოუკიდებლად და არსებითთან ერთად), ვინაიდან ნაწილაკების დართვას ამ შემთხვევაში ფუძის ცვალებადობაც ემატება“ [არაბული 2008: 120]. დაისმის კითხვა: რატომ არ არიან ისინი ასახულნი ნაცვალსახელთა ჯგუფებში და რომელ მათგანს (ვგულისხმობთ შინაარსობრივ ჯგუფებს) შეიძლება მივაკუთვნოთ ისინი, თუკი მათ სამეცნიერო ლიტერატურა ნაცვალსახელებს უწოდებს?

თითოეული ჩვენ მიერ განსახილველად გამოტანილი ნაცვალსახელის აგებულება საკმაოდ მარტივია და მათი მორფოლოგიური დანაწევრება სირთულეს არ წარმოადგენს. ნაცვალსახელი **იგივე** III პირის იგი ნაცვალსახელზე -ვე ნაწილაკდართული ფორმაა, ხოლო, რაც შეეხება **ჟიიი და იგივე** ნაცვალსახელის პირველ ნაწილს – ერთ-ი – განუსაზღვრელობის ფუნქციის მქონე ლექსიკური ერთეულია, წარმოშობით – რიცხვითი სახელი. ვფიქრობთ, რომ ორივე ეს ნაცვალსახელი იმის გამო ვერ მოხვდა უკვე ტრადიციულად კლასიფიცირებულ ჯგუფებში, რომ ისინი ფუნქციურად შორს დგანან მათგან. **იგივე** და **ჟიიი და იგივე** იდენტობის, ანუ იგივეობის, აღმნიშ-

ვნელნი არიან. შეიძლება ერთგვარად აუხსნელ მოვლენად რჩება ის, თუ ისინი გარკვეულწილად რატომ უგულებელყვეს ნაცვალსახელთა ჯგუფებად გადანაწილებისას. შესაძლებელია ვიფიქროთ, რომ რამდენადმე მიუღებლად ჩაითვალა ორი დამოუკიდებელი მნიშვნელობის მქონე ნაცვალსახელისათვის დამოუკიდებელი ჯგუფის გამოყოფა, თუმცა ამ აზრობრივ ვექტორშიც შეიმჩნევა წინააღმდეგობა. საქმე ის არის, რომ კითხვით-კუთვნილებითი ჯგუფი ასევე ორი წევრისაგანაა შემდგარი (ვისი? რისა?//რისი?) და ამგვარი შეზღუდვა მათ არ შეეხება.

უდავოა, რომ ნაცვალსახელები **იგივე** და **ჯიხი და იგივე** ფორმებითა და ფუნქციით მნიშვნელოვნად განსხვავდება პირისა და ჩვენებითი ნაცვალსახელებისაგან, თუმცა ამ ჯგუფების მიმართ ერთგვარ მსგავსებასაც ავლენენ. ეს ლოგიკურიცაა, რადგან ისინი გენეზისის თვალსაზრისით ჯერ ჩვენებითი, შემდეგ პირის ნაცვალსახელებად ქცეული ფორმებია, თანამედროვე ენაში კი დამოუკიდებელ ერთეულებს ქმნიან. დავძენთ, რომ **იგივე** და **ჯიხი და იგივე** ნაცვალსახელები არ შეიძლება გაუტოლოთ იგივეობის სემანტიკის მქონე იმ პირის ნაცვალსახელებს, რომლებიც, -ვე ნაწილაკის დართვის მიუხედავად, ფუნქციურად პირის ნაცვალსახელებად რჩებიან. ასეთებია: მევე, შენვე, მანვე და სხვანი. ამ უკანასკნელთ ქართულ ენაში მსაზღვრელ სახელად დგომის უნარი არ შესწევთ და ამიტომაც რჩებიან პირის ნაცვალსახელთა ჯგუფში.

ამრიგად, ვფიქრობთ, რომ ქართული ენის აღწერილობაში **იგივე** და **ჯიხი და იგივე** ნაცვალსახელების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ხარვეზი შეინიშნება, პრობლემის გადანყვეტის ერთადერთ გზად კი ნაცვალსახელებში ახალი შინაარსობრივი ჯგუფის, ე.წ. იგივეობითის, გამოყოფა მიგვაჩნია მიზანშეწონილად. ჩვენი აზრით, ასეთი მიდგომა გაცილებით სრულყოფს სისტემას, ხოლო დამოუკიდებელი ჯგუფი, სახელწოდებით - იგივეობითი, ქართული ენისათვის უაღრესად მნიშვნელოვან ორ ნაცვალსახელს გააერთიანებს.

ლიტერატურა:

- არაბული, ა.** (2008) ქართული მეტყველების კულტურა. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“.
- მარტიროსოვი, არ.** (1964) ნაცვალსახელი ქართველურ ენებში. თბილისი: საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის გამომცემლობა.
- შანიძე, ა.** (1980) ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები. თხზ. ტ.III. თბილისი: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

It is a common knowledge that the pronoun in Georgian is a part of speech that is distinguished by many features, the specificity or complexity of which is revealed by the morphological changes taking place at different stages of the language development. Archetypality of stems and morphological markers could be named as the main characteristics of pronouns. It is a linguistic fact that the common system of pronouns in diachronic patches really went through the stages of important morphological formation and lexical transformation and therefore, formed the modern state.

Pronouns in Georgian language, like the grammatical descriptions of other languages, are classified by semantics, i.e. according to their meaning, and, conforming to the generally accepted opinion, we can distinguish between: personal, demonstrative, interrogative, possessive, interrogative-possessive, relative, relational, definite, indefinite and negative groups of pronouns [Shanidze 1980; Martirosov 1964]. In this respect, our attention is drawn to those groups, in the composition of which the particle forms are united. In the linguistic literature these units are referred to as relative pronouns (“ვინ-ც” (“vin – ts”), “რა-ც” (“ra – ts”) and the like) or one set of indefinite pronouns, which are produced by adding the particles “-მე” (“me”) or “-ლა-ც[ა]” (“gha-ts[a]”) to interrogative pronouns (“ვინ-მე” (“vin-me”), “რა-მე” (“ra-me”) “ვი-ლა-ც[ა]” (“vi-gha-ts[a]”), რა-ლა-ც[ა] (“ra-gha-ts[a]”), etc.).

As well as that, in the Georgian scientific literature, inflectional pronouns “იგივე” (“igive”) and “ერთი და იგივე” (“erti da igive”)

are not classified in a specific group, which, we think, inadequately describes the modern system of pronouns both in terms of semantics and form. For more specification, we would like to note that neither Shanidze nor Martirosov place the named pronouns into classification groups in their scientific works and generally leave open the issue of their belonging to any semantic group. There is no doubt that the forms **“იგივე”** (“igive”) and **“ერთი და იგივე”** (“erti da igive”) are pronouns. That is why Ak. Shanidze groups **“იგივე”** (“igive”) with **“-ვე”** (“-ve”) particle nouns, he addresses it as a pronoun but does not say anything about which group it belongs to. In the “Basics of the Grammar of the Georgian Language” we read: “The particle **“-ვე”** (“-ve”) is attached to all nouns, but it shows its peculiarity only with pronouns and numerals” [Shanidze 1980: 104]. The scientist considers their main features to be, on the one hand, the addition of the particle to the stem and, on the other hand, the presence of “too many mixed forms” (**“ორთავენი”** (“ortaveni”), **“სამთავენი”** (“samtaveni”) with numerical nouns. According to Av. Arabuli: “Inflecting **“იგივე”** (“igive”) and **“ერთი და იგივე”** (“erti da igive”) to indicate the case is the source of special errors (independently and together with the noun), since in this case inflection causes the change of the stem” [Arabuli 2008: 120]. The following question arises: why are not they included in the groups of pronouns, and which of the groups (we mean content groups) can they be assigned to, if they are referred to as pronouns in the scientific literature?

The structure of each of the pronouns that we have discussed is quite simple, and their morphological division is not difficult. The pronoun **“იგივე”** (“igive”) is a form created by attaching particle **“-ვე”** (“-ve”) to the third person pronoun **“იგი”** (“igi”), and as for the first part of the pronoun **“ერთი და იგივე”** (“erti da igive”), **“ერთ-ი”** (“ert-i”) - is a lexical unit with the function of indeterminacy, originally a numerical noun. We think that both of these pronouns could not be included in the traditionally classified groups due to the functional difference. **“იგივე”** (“igive”) and **“ერთი და**

იგივე (“erti da igive”) denote identity, that is, the sameness. Perhaps it remains an inexplicable phenomenon why they were kind of ignored when categorising pronouns into groups. It is possible to think that it was considered somewhat unacceptable to allocate an independent group for pronouns with two independent meanings, although there is a contradiction in this conceptual vector as well. The point is that the interrogative-possessive group also consists of two members (ვიბი? (visi?) რისა? (risa?)/რისი? (risi?)) and they are not affected by such a restriction.

Undoubtedly, pronouns **“იგივე”** (“igive”) and **“ერთი და იგივე”** (“erti da igive”) are significantly different from personal and demonstrative pronouns by forms and functions, although they also show some similarity to these groups. This is also logical, because from the point of view of genesis, they were initially demonstrative forms, then turned into personal pronouns, and in the modern language they form independent entities. We would like to note that pronouns **“იგივე”** (“igive”) and **“ერთი და იგივე”** (“erti da igive”) cannot be equated with personal pronouns with the same semantics, which, despite the addition of the particle „-ვე“ (“-ve”), remain functionally personal pronouns. These are: **“მევე”** (“meve”), **“შენვე”** (“shenve”), **“მანვე”** (“manve”) and others. The latter do not have the ability to stand as a finite noun in the Georgian language, and that is why they remain in the group of personal pronouns.

Hence, we think that there is an important gap in the description of the Georgian language from the point of view of the pronouns **“იგივე”** (“igive”) and **“ერთი და იგივე”** (“erti da igive”), and the only way to solve the problem is to introduce a new substantive group in the pronouns, we consider it appropriate to separate the so-called *uniform* group. In our opinion, this kind of approach will make the system much more complete, and an independent group, named - *uniform*, will combine two extremely important pronouns for the Georgian language.

References:

- Arabuli, A.** (2008) kartuli metkvelebis kultura [Georgian speech culture]. Tbilisi: "Universal" publishing house;
- Martirosov, Ar.** (1964) natsvalsaKeli kartulSi [Pronouns in Georgian languages]. Tbilisi: Sat. USSR Scientific Academy publishing house.
- Shanidze, A.** (1980) kartuli enis gramatikis safuZvlebi [Fundamentals of Georgian Grammar]. Volume III. Tbilisi: Tbilisi State University Publishing House.

**ქართულ საენათმეცნიერო ტერმინთა
ინგლისურად გადმოცემისათვის: მწკრივი -
Screeve, ნაკვთი - Chunk
On the English Translation of Georgian
Linguistic Terms: მწკრივი mts'k'rivi "Screeve",
ნაკვთი nak'vti "Chunk"**

**რამაზ ქურდაძე
Ramaz Kurdadze**

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართული ენა, ქართული ზმნა, მწკრივი, ნაკვთი
Keywords: Georgian language, Georgian verb, screeve, chunk.

უცხოური საენათმეცნიერო ტერმინების გაქართულება-სთან ერთად ქართული გამოკვლევების ინტერნაციონალიზაციის მიზნით ფრიად მნიშვნელოვანია ქართული საენათმეცნიერო ტერმინების წარმოდგენა უცხო, მაგალითად, ინგლისურ ენაზე.

ამ თვალსაზრისით ბევრი ქართული ტერმინია საყურადღებო, რომლებიც ქართული ენის თავისებურებათა აღსანიშნავად დაუმკვიდრებიათ ცნობილ ქართველ ენათმეცნიერებს: აკაკი შანიძეს, არნოლდ ჩიქობავას და სხვებს.

მოხსენებაში განხილულია ქართული ზმნური ფორმის აღმნიშვნელი საცილობელი ტერმინების **მწკრივისა** და **ნაკვთის** ინგლისური თარგმანები: **Screeve - მწკრივი, Chunk - ნაკვთი**; დასახელებულია მათი გამოყენების შემთხვევები; განალიზებულია, თუ რამდენად მართებულია ქართული ტერმინების შესაბამისად აღნიშნული სიტყვების ხმარება; ასახავენ თუ არა ინგლისური ტერმინები მწკრივისა და ნაკვთის იმ ძირითად განსხვავებას, რომელსაც მათი გამოყენებისას ქართველი ავტორები გულისხმობენ; ნაჩვენებია, ინგლისურ ტერმინთაგან რომელს ენიჭება უპირატესობა და რატომ.

ლიტერატურა:

გეგუჩაძე, ლ. (1996). ქართული ენა უცხოელთათვის, I, მოკლე გრამატიკა ტექსტებითა და ლექსიკონით, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

გეგუჩაძე, ლ. (2004). ქართული ენა უცხოელთათვის, I, მოკლე გრამატიკა ტექსტებითა და ლექსიკონით, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

კრავიშვილი, მ., ნახუცრიშვილი გ. (1972). ქართული ენისა და წერა-კითხვის თვითმასწავლებელი ინგლისურის მცოდნეთათვის, თბილისი.

შანიძე, ა. (1980). ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, ტ. III, თბილისი: „თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა“.

ჩიქობავა, არნ. (1950). ბრუნება და უღვლილება ქართულში, ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. I, 035-080, თბილისი: „საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა“.

Alongside with the Georgian translation of foreign linguistic terms, for the internationalization of Georgian research works it is extremely important to find exact correlates of Georgian linguistic terms in foreign languages, for instance, in English.

In this regard, attention should be paid to numerous Georgian terms introduced by outstanding Georgian linguists – Akaki Shanidze, Arnold Chikobava and others – for the purpose of denoting the peculiarities of the Georgian language.

The paper analyzes the English translations of two rival Georgian terms denoting verb forms: **Screeve** (← მწკრივი mts'k'ri vi “row”, “line”) and **Chunk** (← ნაკვთი nak'vti “(facial etc) feature”, “shape”, “tense paradigm”). The paper mentions cases of usage of these terms and analyzes whether it is reasonable to use the two above-mentioned words as correlates of the Georgian terms. The author raises the issue whether the English terms reflect the differences between მწკრივი mts'k'ri vi and ნაკვთი nak'vti outlined by the Georgian authors who introduced these terms. The paper also argues which of the two English terms should be attached priority and why.

References:

- Geguchadze, L.** (1996). kartuli ena utskoeltatvis [The Georgian Language for Foreign Learners], I, Concise Grammar with Texts and Vocabulary, Tbilisi: “Tbilisi State University Publishing House”.
- Geguchadze, L.** (2004). kartuli ena utskoeltatvis [The Georgian Language for Foreign Learners], I, Concise Grammar with Texts and Vocabulary, Tbilisi: “Tbilisi State University Publishing House”.
- Kraveishvili, M., Nakhutsrishvili, G.** (1972). kartuli enisa da tsera-kitkvis tvit-mastsavlebeli [Teach Yourself Georgian, For English Speaking Georgians], Tbilisi.
- Shanidze, A.** (1980). kartuli enis gramatikis sapudzvlebi, [Basis of the Georgian Language Grammar, vol. III], Tbilisi: “Tbilisi State University Publishing House”.
- Chikobava, Arn.** (1950). III. bruneba da ughvlileba kartulshi. kartuli enis gan-martebiti leksikoni, [The Declination and Conjugation in Georgian, Explanatory Dictionary of the Georgian Language], Vol. I, 035-080, Tbilisi: “The Publishing House of the Academy of Sciences of GSSR”

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა